

УДК 378.016:78:004

Економова О. С., Гаркуша Л. І.

МОНІТОРИНГ ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто проблему самовдосконалення молодого вчителя в умовах підготовки його до інноваційної діяльності, висвітлено особливості формування музично-виконавських знань, умінь та навичок у процесі інтеграції дисциплін інструментального циклу. порушено питання доцільності інтерактивної, інтегративної технології навчання. Метою статті є прагнення довести, що при створенні умов розвитку інноваційного потенціалу молодого вчителя особливу увагу у змісті методичних і технологічних впливів надається розвитку самоорганізації, самоосвіти, впровадженню інтегрованих методів у використанні індивідуально-професійного потенціалу вчителя музики. Визначаються підходи до навчального процесу шляхом інтеграції предметів музичного циклу в контексті моніторингу якості професійної освіти. Проаналізовано різні підходи до визначення сутності та специфіки інструментально-виконавської діяльності саме на основі інтеграційних взаємодій предметів мистецького циклу та виявлено ефективні педагогічні умови майбутніх фахівців до творчого розвитку.

Ключові слова: інструментально-виконавський потенціал, художньо-інтегративні технології, інноваційна діяльність, інтеграція, якість професійної освіти, міждисциплінарна взаємодія, моніторинг.

Однією з вимог сьогодення в Україні є реформування освітньої галузі відповідно до потреб часу. В усьому світі нині здійснюється пошук нових підходів до організації системи освіти та якості підготовки майбутнього спеціаліста, щоб забезпечити умови для прояви музикантів нової формації, які будуть не ретрансляторами певної суми знань, умінь та навичок, а сформується як інноваційні особистості. Актуальність порушеної у статті проблеми зумовлена саме завданнями модернізації системи сучасної мистецької освіти України, що потребує впровадження у навчальний процес ефективних форм і методів навчання студентів.

Створення умов для формування готовності до професійного саморозвитку сьогодні є одним із основних завдань розвитку педагогічної освіти в контексті моніторингу якості професійної освіти. У цьому контексті необхідним і доцільним є здатність сприяти особистісної самореалізації студента в умовах художньо-педагогічного процесу і це складає основу професіоналізму, який необхідно формувати у межах фахової підготовки. Тому система визначення якості музично-педагогічної освіти складає основу сучасного моніторингу дослідження.

Різні аспекти розвитку інструментально-творчого потенціалу студентів вищих навчальних закладів знайшли відображення у наукових працях М. Агінян, С. Ковальової, О. Рудницької, О. Олексюк, Г. Падалки, Н. Згурської, Н. Гуральник та інших. Педагогічний моніторинг як ефективний

спосіб оцінки системи педагогічного впливу досліджувався в роботах А. Кузнєцова, А. Майорова, сутність процесу управління освітою – О. Локшиної, Ю. Васильєва. Наукові розробки, пов'язані із забезпеченням якості освіти, висвітили у своїх працях В. Андрущенко, В. Вікторов. Г. Дмитренко, М. Поташкін, О. Савченко та ін. Методологію педагогічних вимірювань та моніторингу в освіті розробляли Т. Гусен, Б. Блум. М. Вульф. А також українські дослідники – О. Локшина, Т. Лукіна, Г. Єльнікова та ін. Їхні дослідження спираються на потужну методологічну базу, використовуються статистичні методи вимірювання теоретичних даних, упроваджуються багаторівневі моделі.

Метою статті є розкриття системи моніторингових досліджень до розвитку інструментально-творчого потенціалу майбутнього музиканта-педагога, та розкриття методологічних підходів до визначення якості професійної підготовки майбутніх учителів музики у вищих навчальних закладів.

Для України моніторинг освіти є новим явищем, що засновано на принципах узгодженості нормативно-правового, організаційного та науково-методологічного забезпечення його складових частин; компетентності дослідження різноманітних аспектів освітнього процесу, обробки та аналізу одержаних результатів; перспективності запланованих моніторингових досліджень, спрямованості їх на вирішення актуальних завдань розвитку освіти.

У міжнародних дослідженнях TIMSS, CIVICS, PISA, MONEE та ін. реалізуються експерименти, спрямовані на створення ефективних методик вимірювання параметрів досліджуваних об'єктів у системі освіти та освітньому середовищі, визначення єдиних показників і критеріїв якості освіти та окремих її складників. Проте в жодному дослідженні не реалізуються експерименти, спрямовані на створення ефективних методик підвищення якості підготовки педагога-музиканта у процесі інтеграційної взаємодії предметів музичного циклу.

Повноцінне засвоєння знань і плідне їх використання можливе лише в тому випадку, коли всю систему знань, що її отримує майбутній вчитель музики, ґрунтується на основі інтегрованих зв'язків і визначається реальними завданнями навчально-виховного процесу. Завдання інтегративних прийомів навчання, які використовують педагоги, полягають у включенні всіх учасників навчального процесу в єдиний процес здобуття та засвоєння знань. Художньо-інтегративні технології умовно можна поділити на три види: духовно-світоглядний (або тематичний) вид інтеграції, що здійснюється на тематизмі, який є спільним для всіх видів мистецтв; естетико-мистецтвознавчий, що здійснюється на основі застосування споріднених понять і категорій для різних видів мистецтв; комплексний вид інтеграції [3, с. 2-6].

Введення у практику інтеграційних занять та інтеграційної методики навчання докорінним чином змінює ставлення студентів до навчання,

впливає на характер стосунків з викладачами і, як результат, з'являється потреба у спеціальній системі збирання, обробки інформації про якість підготовки майбутніх спеціалістів в системі інтеграційної взаємодії предметів музично-виконавського циклу. Тобто виникає потреба в моніторингу інтеграційної освіти.

Сам процес підготовки педагога-музиканта в системі сучасної мистецької освіти уже за своєю суттю є процесом інтегрованим, адже він полягає у єдності таких компонентів: зміст навчальних програм із суміжних дисциплін; загально-дидактичні підходи, що забезпечують засвоєння знань; специфічні особливості різних видів виконавської діяльності (інструментальної, вокальної, диригентської). Такий підхід враховує особливості кожного навчального предмета та їх інтеграцію в циклі спеціальних музичних дисциплін, орієнтує їх на систему базисних та специфічних знань. Інтеграція мистецтв – перспективний і навіть необхідний підхід в сучасній педагогіці [5, с. 8]. Продовження цієї думки знаходимо у Г. Шевченко: “Встановлюючи між предметні зв'язки, педагогам необхідно скоординувати навчальну роботу з літератури. Музики. Образотворчого мистецтва таким чином, щоб кожний навчальний предмет логічно продовжував розв'язання однієї загальної для всіх дисциплін пізнавальної задачі” [8, с. 20]. У цьому випадку розкриваються нові можливості для пізнання мистецтва в комплексі.

Формування основ професіоналізму майбутнього музиканта-педагога у вищому навчальному закладі може здійснюватись шляхом глибокої інтеграції: фахово-інструментальних та психолого-педагогічних знань, їх особистісного осмислення, а також розвитку умінь проектувати результат музично-педагогічної діяльності та здійснювати її рефлексивну корекцію на основі емоційного осягнення художнього змісту музичних творів на індивідуальних заняттях у класі основного музичного інструмента, вокалу. У студентів мають формуватися професійні уміння, комплекс яких передбачає усвідомлення і використання певних засобів інструментально-методичної, вокальної діяльності музиканта-педагога, зокрема, здатності бачити і вирішувати проблеми власного виконавського розвитку і розвитку майбутніх учнів. Це надасть можливість студенту усвідомити себе як фахівця, здатного до самореалізації на основі властивих саме йому професійних рис.

У процесі побудови своїх педагогічних технологій майбутній вчитель музики має знати, що будь-яка педагогічна технологія може стати особистісно орієнтованою, якщо ґрунтується на таких засадах, як співтворчість, діяльнісно-творчий характер, індивідуально-творчий підхід [1, с. 37]. У ході практичної підготовки до особистісно орієнтованого навчання він виконує такі завдання: розвиток потреб учнів у спілкуванні з музикою; розвиток музичних здібностей та вміння усвідомленої творчої виконавської діяльності; розкриття особистості у процесі навчання музики.

У вищих навчальних закладах знайшли застосування інтеграційні

заняття як внутрішньо-кафедральні, так і міжкафедральної інтеграції (спеціальне фортепіано, вокал, диригування, мультимедійні технології). Відповідно до концепції використання інтегрованих форм навчання, робота зі студентами має відбуватися за умов, наближених до професійної діяльності, в єдності теорії і практики (моделювання фрагментів занять, вирішення педагогічно-виконавських завдань, самоаналіз, самооцінка).

У процесі складання заліку студент проводить вступну бесіду, співає, диригує, грає на музичних інструментах, аналізує та оцінює свою роботу, а також роботу своїх однокурсників. Використання критеріїв оцінювання якості виступу дає можливість сприяти вибору стратегії поведінки в ситуаціях художньо-комунікативної взаємодії; аналізувати, оцінювати, коригувати вихідні установки; своєчасно діагностувати й прогнозувати розвиток професійних якостей особистості майбутнього вчителя музиканта.

Підготовка до академічних концертів в класах вокалу, диригування, основного музичного інструменту відбувається із застосування інтерактивних прийомів навчання. Разом із викладачем обговорюється вступне слово до музичного твору, який буде виконувати студент (враховуючи вік дітей, їхню музичну підготовку, час, відведений на вивчення твору), перелік і якість питань, на які мають дати відповідь після прослуховування твору.

Відповідно до концепції, використання інтегрованих форм навчання на предметах індивідуального циклу повинно відбуватися за умов, наближених до професійної діяльності, в єдності теорії та практики (моделювання фрагментів музичних занять, мікрвикладання, вирішення педагогічно-виконавських завдань). Готуючи вимоги до заліку, треба наблизити студентів до майбутньої практичної діяльності: студент повинен грати на музичних інструментах, співати, диригувати, аналізувати, оцінювати.

Студенти музично-педагогічних відділень ВНЗ опановують три профільні спеціальності в контексті педагогічного спілкування (студенти готують вступні бесіди, у зміст комплексного академічного концерту закладені картки критеріїв, за допомогою яких студенти аналізують та оцінюють виступи своїх товаришів). Отже, зміст академічних комплексних концертів передбачає: виконання творів з вокалу, на інструменті, диригування; бесіду, вступне слово; аналіз і самоаналіз виконання; оцінку та самооцінку.

Діяльними показниками усвідомленої цілеспрямованої об'єктивної професійного потенціалу вчителя музики є такі вміння: уміння створювати систему, де гармонійно поєднуються власні цілі щодо професійного самовдосконалення вчителя музики, цілі стосовно особистісного розвитку студентів, творчого вдосконалення змісту музичного виховання дітей; уміння перетворювати художньо-виховний задум у навчально-виховний засіб; уміння виявляти творчу ініціативу і нести відповідальність за наслідки її реалізації в навчально-виховному процесі; уміння доцільно використовувати елементи власної педагогічної техніки; уміння аналізувати

та оцінювати стан розвитку власного професійного потенціалу.

Які ж пріоритетні завдання вчителя музики пов'язані з якістю його професійної підготовки? Насамперед це: вміння виконувати твори різних стилів і форм інструментального та вокального письма; вміння розкрити художній образ музичного твору при точному відтворенні нотного тексту; володіння навичками самостійної роботи над музичним твором; знання специфіки музичного репертуару.

Сприйняття музиканта-виконавця у своїй реалізації проходить такі стадії: виникнення інтересу до творів, які обирають для виконання і бажання їх виконувати; установка та виконання конкретної концертної програми; робота над музичними творами, яка відбувається під впливом установки та позитивного ставлення до роботи; розуміння та переживання музики; інтерпретація та оцінювання – ця стадія сприйняття зумовлена тим, що виконавський варіант твору відрізняється від авторського.

Висновки. Сутність інтеграції музично-виконавських дисциплін значною мірою зводиться до розробки комплексу педагогічних задач, які б відобразили інтегративний характер навчального матеріалу. Сучасний етап переходу до інноваційної вищої освіти передбачає більш активну інтеграцію навчального процесу і наукового пошуку. Обов'язковим стає не тільки використання у навчальному процесі нових наукових знань, але й залучення студентів до творчого пошуку в освітній діяльності. Моніторинг засобів формування професійної компетентності студентів-музикантів у ВНЗ можна визначити як індивідуально-особистісне утворення, котре є здатністю само реалізуватися у процесі музично-педагогічної діяльності та передбачає більш активну інтеграцію навчального процесу і наукового пошуку.

Використана література:

1. *Бондаревская Е. В.* Педагогическая культура как общественная и личная ценность / Е. В. Бондаревская // Педагогика. – 1990. – № 3. – С. 37-43.
2. *Винокурова Н. К.* Один из подходов к реализации принципа интегративности в обучении / Н. К. Винокурова, О. В. Еписеева // Дидакт. – Москва, 1999. – № 4 (31). – 97 с.
3. *Виговська О. І.* Експериментально-теоретичне обґрунтування концепції творчого потенціалу вчителя / О. І. Виговська // Наукові записки : зб. наук. праць. – Київ : НПУ, 1998. – Вип. 4 – С. 70-74.
4. *Кондрашова Л. В.* Формирование творческого стиля деятельности будущего молодого учителя / Л. В. Кондрашова // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Херсон, 1999. – Вип. 12. – С. 8-14.
5. *Лобейко Ю. А.* Дидактические основы творческого развития и саморазвития педагога / Ю. А. Лобейко. – Москва : АПКИ ПРО Минообразования РФ, 1999. – 147 с.
6. *Лукіна Т. П.* Моніторинг якості освіти: теорія і практика / Т. П. Лукіна. – Київ, 2006. – С. 36-71.
7. *Смансер А. П.* Педагогічні умови самореалізації майбутнього спеціаліста в процесі навчання / А. П. Смансер // Педагогика вищої і середньої освіти : зб. наук. пр. – Кривий Рік, 2004. – № 8. – 29 с.
8. *Шевченко Г. П.* Взаємодія мистецтв в естетичному вихованні підлітків / Г. П. Шевченко. – Київ, 1981. – 20 с.

References:

1. Bondarevskaya Ye. V. Pedagogicheskaya kultura kak obshchestvennaya i lichnaya tsennost / Ye. V. Bondarevskaya // Pedagogika. – 1990. – № 3. – S. 37-43.
2. Vinokurova N. K. Odin izpodkhodov k realizatsii printsipa intergrativnosti v obuchenii / N. K. Vinokurova, O. V. Yepiseeva // Didakt. – Moskva, 1999. – № 4 (31). – 97 s.
3. Vyhovska O. I. Eksperymentalno-teoretychne obgruntuvannia kontseptsii tvorchoho potentsialu vchytelia / O. I. Vyhovska // Naukovi zapysky : zb. nauk. prats. – Kyiv : NPU, 1998. – Vyp. 4 – S. 70-74.
4. Kondrashova L. V. Formirovanie tvorcheskogo stilya deyatel'nosti budushchego mladogo uchitelya / L. V. Kondrashova // Pedagogichni nauki : zb. nauk. prats. – Kherson, 1999. – Vip. 12. – S. 8-14.
5. Lobeyko Yu. A. Didakticheskie osnovy tvorcheskogo razvitiya i samorazvitiya pedagoga / Yu. A. Lobeyko. – Moskva : APKi PRO Minoobrazovaniya RF, 1999. – 147 s.
6. Lukina T. P. Monitorinh yakosti osvity: teoriia i praktyka / T. P. Lukina. – Kyiv, 2006. – S. 36-71.
7. Smanser A. P. Pedahohichni umovy samorealizatsii maibutnoho spetsialista v protsesi navchannia / A. P. Smanser // Pedahohka vyshchoi i serednoi osvity : zb. nauk. pr. – Kryvyi Rik, 2004. – № 8. – 29 s.
8. Shevchenko H. P. Vzaiemodiia mystetstv v estetychnomu vykhovanni pidlitkiv / H. P. Shevchenko. – Kyiv, 1981. – 20 s.

ЭКОНОМОВА О. С., ГАРКУША Л. И. Мониторинг профессионально-творческой самореализации студента в процессе музыкально-педагогического образования.

В статье рассматривается проблема самосовершенствования молодого учителя музыки в условиях его подготовки к инновационной деятельности, отражены особенности формирования музыкально-исполнительских умений, знаний и навыков в процессе интеграции дисциплин инструментального цикла. Рассматривается вопрос целесообразности интегративной, интерактивной технологии обучения. Цель данной статьи – доказать, что при развитии инновационного потенциалу молодого учителя важная роль в содержании методических и технологических направлений отводится развитию самоорганизации, самосовершенствованию, использованию интегрированных методов в формировании индивидуально-профессионального потенциала учителя музыки. Определяются подходы к учебному процессу путем интеграции предметов музыкального цикла в контексте мониторинга качества профессионального образования. Проанализированы различные подходы определению сущности и специфики инструментально-исполнительской деятельности имен на основе интеграционных взаимодействий предметов художественного цикла и выявлены эффективные педагогические условия будущих специалистов к творческому развитию.

Ключевые слова: *художественно-интегративные технологии, инновационная деятельность, интеграция, качество профессионального образования, междисциплинарная связь, инструментально-исполнительский потенциал, мониторинг.*

EKONOMOVA O. S., GARKUSHA L. I. Monitoring professional self-identity at students in the music teacher education.

In accordance with an aim and tasks of musical education her maintenance is base on principles of scientific character, integration, to unity of studies and education. Musical education is sent to all-round development of music masters and valuable capture by them by all components of educational musical activity. One of the possible going near harmonization of development of student there are the integrated studies. In the article the problem of self-perfection of young music master is examined in the conditions of preparation of him to innovative activity. It analyzes approaches to the educational process, which are the most favorable for innovation activity of the student. Presents readiness of a future music teacher for professional self development in the process of instrumental performance training, through the integration of the subjects of musical cycle in a context of monitoring the quality of professional training of the future specialists. Analyzes different scientific approaches to determining the essence and specificity of instrumental performing activity, basic knowledge, skills and abilities that modern music teacher should have.

Keywords: *innovation acting, integration, innovation, instrumental and performance activities, ability to professional self-development, inclusive education, creative development.*